

ILEGALITATEA ACTELOR DE PROVOCARE, FACILITARE SAU ÎNCURAJARE A PERSOANEI LA COMITEREA INFRAȚIUNII PRIN PRISMA REGLEMENTĂRILOR NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

Vitalie RUSU, dr., conf. univ.
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Abstract: *The incitement to a crime by a member of the judiciary body, and then blaming it on the perpetrator, is, par excellence, an illegal proceeding or, in other words, the denial of a fair trial itself. The most commonly used varieties of incitement actions can be found in practice in combination with certain complex fables, representing an integral process that initially, by its essence, has certain criteria that indicate the violation of the law on special investigative activity. Incitement, facilitating or encouraging the person to commit the crime is a prejudicial action, and regardless of the reasons that determined these actions or the purpose pursued, it cannot be admitted. Thus, in the criminal proceedings, the data obtained by incitement, facilitating or encouraging the person to commit the crime cannot be admitted as evidence and, therefore, are excluded from the file, as they cannot be presented in court or serve as basis for the sentence or other court decisions.*

Keywords: *inducement, facilitation, incitement, criminal trial, special investigation activity, investigation officer, special investigation measures, evidence, cumulative evidence, crime, prejudicial action, fair trial, evidentiary procedure.*

Din punct de vedere istoric, termenul „*provocare*” era aplicat în diferite domenii de activitate: diplomație, știința militară, jurisprudență etc. În activitatea organelor judiciare, prin provocare (de la latinescul *provocatio*) se subînțelege instigarea, determinarea anumitor persoane, grupuri, organizații la acțiuni capabile de a genera anumite urmări grave. De cele mai frecvente ori, aceasta era examinată în corelație cu anumite infracțiuni, fiind atașată de activitatea organelor poliției politice și criminale [25, p. 4].

Din categoria probelor inadmisibile din cauza condițiilor în care au fost obținute, putem cita *provocarea polițienească*. Probele referitoare la o infracțiune care a fost comisă în urma

unei provocări polițienești sunt excluse. Provocarea este ilegală, pentru că poliția a fost instituită pentru a lupta contra delincvenței care se produce și nu pentru a crea ea însăși delincvența. În acest fel, dacă este stabilită, provocarea viciază iremediabil urmările, întrucât declarația obținută în urma unei provocări este urmarea acțiunii ilegale a agentului autorității și nu poate servi drept bază legală unei urmăriri sau unei condamnări, chiar dacă privește infracțiuni anterioare celei care a fost determinată prin provocare [17, pp. 86-87; 21, pp. 266-297].

Folosirea colaboratorilor confidențiali pentru îndeplinirea acțiunilor evident provocatoare determină prezența intenției ofițerului de investigații de a comite infracțiunea cu folosirea directă a mijloacilor-confidenți pentru crearea condițiilor și a pregătirii psihologice a persoanei de a comite infracțiunea. În aceste condiții, informația operativă inițială are doar un caracter general, iar acțiunile ilegale ulterioare sunt inițiate prin folosirea confidenților [28, p. 110].

În numeroase țări, polițiștii au luat obiceiul de a întinde veritabile capcane delincvenților, pentru a-i înfunda. Sunt cunoscute două feluri de capcane: unele pentru care poliția utilizează serviciile unor terți care vor juca rolul de agenți provocatori și care, bineînțeles, vor fi remunerați fie în bani, fie, dacă sunt complici la comiterea faptelor, printr-o reducere a acuzațiilor; altele, pentru care poliția utilizează un personal specializat [19, pp. 489-490]. Este de menționat că în practica judiciară a organelor de drept ale unor state, urmărirea penală pentru fapta provocată este exclusă în cazul în care provocatorul obține încrederea infractorului cu ajutorul „ipocriziei, vicleniei deosebite sau printr-un comportament evident amoral” [24, pp.92-93]. Doctrina a considerat că incitarea la comiterea unei infracțiuni de către un membru al autorității judiciare, pentru ca apoi s-o reproșeze celui care a comis-o, este, prin excelență, un procedeu nelegal sau, cu alte cuvinte, negarea însăși a unui proces echitabil [10, p.382].

Este necesar să menționăm că cele mai frecvent utilizate varietăți ale acțiunilor provocatorii pot fi întâlnite în practică în cumul cu anumite fabule complexe, reprezentând un proces integru care inițial, prin esența sa, are anumite criterii care indică asupra încălcării legii privind activitatea specială de investigații. Toate acțiunile provocatorii pot fi divizate, condițional, în funcție de volumul denaturării datelor faptice în: a) înscenate parțial și b) inspirate integral (puse la cale, uneltite).

La baza datelor înscenate parțial sunt plasate fapte autentice, veridice, selectate din contextul acțiunilor (exprimările) persoanei demascate sau are loc completarea lor cu informații denaturate. La categoria acțiunilor vizate se atribuie fixarea unilaterală pe purtătorii de informații doar a acelor expresii care ar putea fi utilizate ulterior la acuzarea persoanei. Datele faptice integral inspirate presupun crearea unor împrejurări care ar face posibilă reproducerea informațiilor asupra unui fapt prin intermediul punerii la cale a unei situații artificiale. Această varietate este cel mai frecvent întâlnită în cazurile de provocare la comiterea infracțiunilor de corupție, deoarece punerea ei în aplicare nu necesită calități profesionale înalte și presupune eforturi minime în vederea pregătirii și îndeplinirii. Pentru realizarea ei pot fi îndeplinite următoarele acțiuni: 1) punerea obiectului mituirii în buzunar, sertar, în setul cu documente a persoanei cu funcție de răspundere în vederea reținerii acesteia în flagrant; 2) lăsarea obiectului mituirii în biroul de serviciu al persoanei cu funcție de răspundere care a refuzat anterior să-l primească; 3) diminuarea, fără acordul persoanei cu funcție de răspundere a cheltuielilor pentru reparația automobilului, apartamentului sau garajului acestuia; 4) înregistrarea bunurilor mobile și imobile pe numele persoanei cu funcție de răspundere fără a avea acordul ei; 5) transferul de mijloace bănești pe contul persoanei cu funcție de răspundere contrar voinței ei [25, pp. 22-23].

Într-o astfel de situație, procedura penală se găsește total deturnată de la finalitatea sa, care este aceea de a cerceta infracțiunile și nu de a le fabrica [17, p.87].

În jurisprudența sa recentă, CtEDO a dezvoltat conceptul de „provocare” distinct de folosirea legitimă a operațiunilor sub acoperire, subliniind încă o dată obligația instanțelor naționale de a proceda la o examinare atentă a materialelor din dosar în cazul în care inculpatul invocă instigarea din partea poliției. De asemenea, CtEDO a mai stabilit că nu se poate reține provocarea acuzatului de către organele judiciare, în măsura în care intenția infracțională era

deja luată, existând predispoziția făptuitorului de a comite infracțiunea (și nu creată prin acțiunea organului judiciar), iar autoritățile judiciare aveau motive întemeiate să suspecteze activitățile ilicite ale persoanei respective [18, p.103]. În speță, CtEDO a decis că „dacă intervenția agenților infiltrați este admisibilă în măsura în care ea este circumscrisă și încadrată de garanții, nu este justificată, însă, utilizarea de elemente obținute în urma unei provocări polițienești: un asemenea procedeu este susceptibil de a-l priva pe acuzat definitiv și irevocabil de un proces echitabil”. În consecință, „proba obținută prin intermediul unei provocări polițienești trebuie să fie înlăturată. CtEDO a stabilit că „există provocare polițienească atunci când agenții implicați nu se limitează să examineze de o manieră pur pasivă activitatea delictuoasă, ci exercită asupra unei persoane o influență de natură a o incita să comită o infracțiune pe care altfel n-ar fi comis-o, pentru a face posibilă apoi constatarea. *Per a contrario*, în lumina jurisprudenței CtEDO, provocarea polițienească este admisibilă atunci când nu a avut ca efect determinarea la acțiuni infracționale, ci numai descoperirea existenței acestora, pentru a permite probarea lor sau pentru a opri continuarea. O asemenea provocare este numită provocare la probă, în opoziție cu provocarea, prohibită, la comiterea unei infracțiuni [12].

Provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la comiterea infracțiunii, reprezintă o acțiune prejudiciabilă, și indiferent de motivele care au determinat aceste acțiuni fie scopul urmărit nu pot fi admise. Cu atât mai mult este inadmisibilă utilizarea acestora pentru a ușura dovedirea activității infracționale, motiv din care comportamentul respectiv este interzis de lege în mod expres. Normele legislative prohibitive care interzic *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la comiterea infracțiunii pot fi împărțite convențional în două categorii după cum urmează: - norme de drept substanțial și, respectiv, norme de drept procesual. Astfel, spre exemplu, în conformitate cu prevederile art. 94 al. 1 pct. 11 CPP RM [1], în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute, prin *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii. În altă ordine de idei *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la comiterea infracțiunii nu reprezintă nimic altceva decât forme ale contribuției pe care o acordă participantul la infracțiune, indiferent de calitatea acestuia – organizator, instigator sau complice. Din aceste considerente, o serie de norme penale prevăd răspunderea pentru comiterea faptelor respective, începând cu art. 42 CP, care definește calitățile participanților la infracțiune, art. 83 CP, în conformitate cu care participanții la o infracțiune, prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor. La stabilirea pedepsei se ține cont de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii. Dar și o serie de norme penale care sancționează ca infracțiuni separate faptele de *provocare, facilitare sau încurajare*, cum ar fi, spre exemplu, art. 208, 209, 279/1, 282 CP RM etc.

Câteva precizări se impun din start în legătură cu prevederile legale enunțate, or raportând prevederile procesual penale la normele dreptului penal este lesne de observat că participanților la procesul penal li se interzice *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la comiterea infracțiunii sub sancțiunea excluderii probelor obținute, versus răspunderea penală pentru persoanele care comit asemenea fapte în afara procesului penal. Întrebarea care apare în legătură cu cele menționate este de ce legiuitorul a ales să utilizeze asemenea abordări, or prima impresie ar fi că participanții la procesul penal sunt tratați diferențiat comparativ cu restul destinatariilor legii penale odată ce primii riscă doar anumite sancțiuni procesuale, pe când ceilalți devin subiecți pasivi ai raportului penal de conflict. Impresie care desigur nu poate fi corectă din moment ce prevederile legii materiale nu le exclud pe cele procesuale, mai mult, ultimele suplinindu-le pe primele, or ar fi paradoxal ca persoană să fie supusă răspunderii penale pentru fapta de organizare, instigare, sau complicitate la infracțiune, iar rezultatele acestei manopere să producă efecte în procesul penal. Practica judiciară în domeniu însă denotă contrariul, or în cazurile în care instanțele de judecată rețin provocarea comiterii anumitor infracțiuni, dispunând achitarea persoanelor inculpate pe acest temei, contrar prevederilor art. 218 al. 1 CPP,

constatând în procesul de judecată fapte de încălcare a legalității și a drepturilor omului, or *provocarea, facilitarea sau încurajarea* constituie asemenea fapte, odată cu adoptarea hotărârii, nu emit și o încheiere interlocutorie prin care faptele respective să fie aduse la cunoștința organelor respective, persoanelor cu funcție de răspundere și procurorului, pentru a acționa în consecință.

Relevantă în acest sens fiind decizia Colegiului Penal al CSJ, prin care a fost achitată A.P., pe motiv că acțiunile sale nu întrunesc elementele infracțiunii. Instanța supremă și-a motivat soluția prin aceea că acțiunile lui V.R., susținute activ de organul de urmărire penală, au avut ca efect convingerea și provocarea lui A.P., la comiterea infracțiunii, pentru care a fost recunoscută vinovată de ambele instanțe ierarhic inferioare și că nimic din datele dosarului nu indică precum că infracțiunea respectivă ar fi fost comisă și fără intervenția organului de urmărire penală [5]. În consecință, odată ce instanța a constatat că A.P. a fost provocată la comiterea unei infracțiuni, iar provocarea respectivă a fost urmată nu doar de atragerea ultimei într-un proces penal, dar și de lezarea mai multor drepturi fundamentale ale persoanei respective, atunci este de neînțeles lipsa reacției din partea organelor judiciare la aceste fapte. Mai mult, par a fi rămase fără atenție și acțiunile persoanelor care au instigat-o pe A.P. la comiterea faptei pentru care a fost deferită justiției, nu doar a celor care au gestionat un asemenea proces, or efectul unei asemenea atitudini nu poate fi decât încurajarea subiecților implicați să comită și în continuare acțiuni analogice, iar consecința unei asemenea combateri a „fenomenului infracțional” nu poate fi nicidecum încadrată în parametrii justiției contemporane.

Revenind la natura juridică a acțiunilor de *provocare, facilitare* și, respectiv, *încurajare*, nu putem trece cu vederea opinia expusă în literatura de specialitate, precum că unica deosebire între aceste acțiuni și cele de organizare, instigare și complicitate la comiterea infracțiunii este scopul „*nobil*” pe care acestea îl urmăresc – tragerea infractorului la răspundere penală, iar scuza felului respectiv de înfăptuire a justiției ar fi lipsa pericolului social a faptelor comise în rezultatul acestor manopere [27, p. 3]. Susținem această opinie parțial, deoarece infracțiunile comise în rezultatul provocării nu produc urmări prejudiciabile. Or nu există anumite argumente de ce, spre exemplu, păstrarea drogurilor în scop de înstrăinare constituie o faptă prejudiciabilă, pe când aceeași faptă comisă în rezultatul provocării nu, după cum nu există nicio garanție că efectele infracțiunilor provocate vor fi totalmente anihilate. În același timp nu putem să nu recunoaștem existența unei componente de artificialitate în comiterea infracțiunilor ca rezultat al *provocării, facilitării și respectiv încurajării persoanei la comiterea infracțiunii*.

Conform unor opinii, provocarea la infracțiune își are originea în adâncimile istoriei fiind constatată prezența unor asemenea fenomene încă în Atena, în anii 640-559 î.Hr., și care reprezentau procese judiciare arbitrare evidențiate prin dominanța informatorilor, numiți și sicofanți. Aceștia aveau sarcina de a informa autoritățile despre comiterea infracțiunilor, în schimb fiind remunerați cu o parte din bunurile confiscate de la persoanele condamnate în rezultatul acestor denunțuri. Din aceste motive, sicofanții deseori înscenau diferite provocări în plasa cărora cădeau de obicei persoanele înstărite, printre care se numără și Socrate, condamnat la moarte în anul 399 î.Hr. [26, p.87]. Cu toate acestea însă, legiuitorul autohton a trecut cu vederea realitățile vieții sociale, iar primele acte normative cu caracter legislativ (ne referim la normele procesuale), fiind cele prevăzute la art. 94 alin. 1 pct. 11 CPP RM în conformitate cu care în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute prin *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii, care au fost introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr. 66 din 05.04.2012. Deși, dacă e să revenim la trecutul nu prea îndepărtat al Republicii Moldova (ne referim la perioada sovietică), rezultatul activității „*prodigioase a unor cetățeni conștiincioși*”, mai numiți în popor și turnători, numeroase persoane au devenit victime ale unor procese judiciare departe de a fi echitabile.

În afara normei procesual penale menționate, *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii, a constituit obiect de examinare și a Plenului CSJ RM. Astfel, din prevederile Hotărârii Plenului CSJ a RM nr. 11 din data de 24.12.2014 rezultă că la cercetarea

infracțiunilor de corupție, instanțele urmează a să țină cont de prevederile art. 30 alin. (6) al Legii privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012, potrivit căreia, investigatorului sub acoperire i se interzice să provoace comiterea de infracțiuni. Aceasta implică sarcina verificării atente a materialului probator administrat, astfel încât să prevină o condamnare a inculpatului care a acționat ca efect al provocării din partea agenților statului sau, după caz, din partea persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului, întrucât ar exista riscul ca acuzatul să fie lipsit din start de dreptul la un proces echitabil, prin aceasta încălcându-se art. 6 §1 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului [4].

Generalizând asupra jurisprudenței CtEDO în materie (hot. *Teixeira de Castro contra Portugaliei*, 9 iunie 1998; hot. *Ramanauskas contra Lituaniei*, 5 februarie 2008; hot. *Khudobin contra Rusiei*, 26 octombrie 2010; hot. *Sandu contra Moldovei*, 11 februarie 2014 etc.), se reține existența provocării la acte de corupere, dacă sunt întrunite următoarele condiții cumulative: a) acțiunea presupusă ca act de corupere tinde să fie probată prin solicitarea care provine de la o persoană ce avea sarcina să descopere infracțiunea sau când există o determinare directă la comiterea unui act de corupere din partea unui denunțator; b) lipsesc indici obiectivi că fapta ar fi fost săvârșită fără această intervenție (în special, nu au fost realizate acte de pregătire, ba mai mult decât atât, persoana nu a fost dispusă să comită acte de corupere înainte de contactul cu agenții statului sau, după caz, cu persoane private care acționează sub supravegherea agenților statului); c) nu există suspiciuni obiective că persoana ar fi implicată în acte de corupție înainte de implicarea agenților statului sau, după caz, a persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului.

Orice declarație că acuzatul a fost provocat la săvârșirea actelor de corupție urmează a fi analizată de către instanțele de judecată în hotărârile sale și este sarcina acuzării să demonstreze că nu a fost o provocare. Instanțele urmează să evalueze dacă acțiunile provocatorului privat au avut efectul provocării și dacă infracțiunea putea fi comisă fără intervenția provocatorului. În sentința instanței de judecată, în cazul în care partea apărării invocă provocarea, urmează să se regăsească următoarele: 1) motivarea de ce au fost preferate anumite probe în detrimentul altora; 2) motivarea faptului respingerii cererii de administrare a altor probe [13].

La fel din prevederile Hotărârii Plenului CSJ a RM, nr. 2, din 26.12.2011, rezultă că în cazul în care persoana invocă faptul că a fost victimă a unei provocări, mai ales dacă pretențiile acesteia nu sunt lipsite de verosimilitate, în lipsa unei probe contrare în acest sens, instanțele de judecată urmează să examineze circumstanțele cauzei și să ia măsurile necesare pentru descoperirea adevărului: a existat sau nu o provocare. Sarcina probării faptului că, la momentul efectuării actelor preliminare de către agentul infiltrat, autoritățile aveau motive temeinice de a suspecta existența unei activități infracționale din partea persoanei vinovate se pune pe seama acuzării. Se consideră instigare la săvârșirea infracțiunii acțiunile respective ale organelor de poliție atunci când nu există nicio dovadă că, în absența intervenției acestora, infracțiunea ar fi fost comisă [14]. Deși nu se află la adăpostul anumitor critici, în special legate de cercul limitat al acțiunilor ce aduc atingere principiului loialității probelor analizate, cadrului normativ relevant invocat și nu în ultimul rând, recomandărilor de acțiune pentru instanțele judecătorești, totuși ambele Hotărâri ale Plenului CSJ denotă gravitatea impactului pe care îl poate avea provocarea persoanei la comiterea infracțiunii asupra echității procesului penal.

Aspectele legate de *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la comiterea infracțiunii, cu toate că, după cum am menționat, sunt relativ noi pentru cadrul normativ procesual autohton, neregăsindu-se în anterioara legislație procesual penală, totuși nu au fost străine atenției cercetătorilor în domeniu. În special, subiectul fiind dezbătut în cercetările de peste hotare, atât a celor axate pe studiul normelor de drept continental, cât și anglo-saxon. Conform autorului I. Dolea, determinarea de a demonstra vinovăția unei persoane întrece de multe ori câmpul legal. Acțiunile acuzatorilor, care au dus în final la o condamnare, au constituit numeroase subiecte de sesizări la CtEDO. Avocații trebuie să dea dovadă de diligență și să deosebească o probă obținută legal, de cea prezentată în instanță prin forțare, violență, tortură sau șantaj psihologic. În Republica Moldova nu există o procedură prealabilă de verificare a admisibilității

probelor. Această problemă se examinează odată cu analiza propriu-zisă a fondului probelor. Totuși, dacă apărătorul va ridica problema admisibilității din momentul administrării acesteia, de exemplu, în cel mai scurt timp după efectuarea unei percheziții, probabilitatea că proba va fi declarată inadmisibilă este mai mare decât în cazul în care aceasta va fi lăsată pentru examinarea în fond a cauzei în instanță. Probele obținute prin aplicarea violenței, inclusiv a torturii și a tratamentului inuman sau degradant, a oricărei forme de brutalitate sau alte forme de tratament care nu constituie tratament degradant, nu trebuie niciodată, indiferent de valoarea probantă, să fie invocate pentru probarea vinovăției, scrie profesorul I. Dolea în îndrumarul pentru avocați „Probele în procesul penal” [11]. După M. Udriou, este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea (de pildă, martori colaboratori) să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe. Provocarea, consideră autorul, reprezintă acțiunea neloială realizată în scopul obținerii de probe, constând în determinarea cu știință a unei persoane să comită o infracțiune (agentul provocator se află practic, din punct de vedere al dreptului substanțial, în postura instigatorului care determină o persoană să ia o rezoluție infracțională) sau să continue săvârșirea unei infracțiuni; astfel, provocarea constituie una din sursele nulităților în procesul penal, care are ca efect subsecvent excluderea probelor obținute ca urmare a provocării [20, p. 312]. În aceeași ordine de idei profesorul N. Volonciu consideră că problemele ridicate de interdicția ca organele judiciare sau alte persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii de probe, sunt cele legate de folosirea investigatorilor sub acoperire. În prezent, legislațiile europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului admit folosirea investigatorilor sub acoperire în scopul dovedirii săvârșirii unor infracțiuni, acesta fiind un aspect al anchetei proactive, care se bazează pe suspiciunea rezonabilă că o infracțiune va fi săvârșită sau că ea a fost săvârșită, dar nu a fost descoperită. Se depășește astfel vechiul concept de anchetă reactivă, în care organele de urmărire se limitau la strângerea probelor cu privire la săvârșirea de către o persoană a unei infracțiuni [22, p. 260].

Conform autorului A. Nazarov, lucrul cel mai reprobabil care se poate întâmpla în societate este atunci când organele judiciare chemate să servească intereselor omului și cetățeanului, să aperse drepturile și libertățile acestora, produc activitatea infracțională, manifestată prin acțiunea socialmente periculoasă, și imediat o descoperă și o combat. Pe măsură ce în limbajul organelor judiciare au intrat așa noțiuni ca „experiment operativ”, „achiziție de control”, „automobil-capcană”, „societăți-capcană” etc., în limbajul avocaților, jurnaliștilor, reprezentanților mediului academic a intrat în mod constant noțiunea de „provocare” [27, p. 3].

Astfel, deoarece *provocarea, facilitarea* și respectiv *încurajarea* persoanei la comiterea infracțiunii reprezintă posibile efecte adverse ale măsurilor speciale de investigație, ca mijloace legale de intervenție a agenților statului în activitatea infracțională, ne propunem în continuare să facem o scurtă analiză a garanțiilor procesuale, oferite de cadrul legal autohton participanților la proces prin apelare la situațiile specifice din practica investigării anumitor categorii de infracțiuni. În acest sens, deoarece, după cum, pe bună dreptate, este menționat în literatura de specialitate [27, p. 3], dar și confirmat prin hotărârile Plenului CSJ RM, menționate supra, principalele categorii de infracțiuni afectate de *provocare, facilitare* sau *încurajare* sunt cele legate fie de circulația ilegală a drogurilor, fie infracțiunile de corupție. Ne-am propus să facem o analiză a aspectelor menționate anume la investigarea infracțiunilor respective.

Studiul empiric al mai multor cauze penale legate de circulația ilegală a drogurilor și, cât de paradoxal nu ar părea, anume infracțiunile legate de producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, săvârșite fără scop de înstrăinare, ridică de fiecare dată mai multe semne de întrebare legate de existența provocării. Or, în majoritatea sentințelor de condamnare, instanțele au reținut modalități analogice prin care inculpații au intrat în posesia drogurilor cur ar fi: *X, în circumstanțe necunoscute, a intrat în posesia a 9 pachetele din polietilenă în care, potrivit raportului de expertiză nr.10683 din 17 decembrie 2014, se conținea marijuană*

[7]; *X împreună cu Y au obținut în circumstanțe nestabilite de la organul de urmărire penală, cantități semnificative de droguri (substanțe narcotice) cocaina* [15]; *X, intenționat, înțelegând caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, în perioada nestabilită de către organul de urmărire penală, din surse necunoscute, a procurat substanțe narcotice sub formă de marijuana pe care le păstra la domiciliul său din s. XXXX, r. XXXXX, în scop de întrebuințare personală* [6]; sau *inculpatul X la 24 octombrie 2014, în jurul orelor 00:40, deplasându-se pe str. Tudor Vladimirescu, XX, mun. Chișinău, având un comportament neadecvat, fiind suspectat de consum de substanțe narcotice, a fost stopat de către colaboratorii INP implicați în serviciul de menținere a ordinii publice* [8]. În mod evident, aspectul care trezește nedumerirea în genul respectiv de cazuri este modul sofisticat în care inculpații au intrat în posesia drogurilor și măiestria deosebită a organelor judiciare cu care acestea pot identifica foarte lejer persoanele deținătoare de droguri urmărind doar comportamentul „*neadecvat*” al acestora în societate, dar nicidecum nu pot identifica sursa din care persoanele respective obțin drogurile.

Situația este și mai gravă când, spre exemplu, organele judiciare sunt capabile să identifice practic concomitent trei consumatori de droguri, aparent în circumstanțe diferite, la o distanță și în timp foarte apropiat, limitându-se în a constata că toți au intrat în posesia drogurilor găsimdu-le, fără ca de fapt să identifice și persoana care a realizat aceste substanțe. Din exemplele relatate este evident că, deși posibilă *provocare, facilitare* sau *încurajare* poate exista în fiecare dintre spețele redade, aspectele respective nu au constituit obiect de investigație în cadrul cauzelor penale, iar modul „*miraculos*” în care inculpații au fost depistați de către organele judiciare imediat după intrarea în mod „*întâmplător*” în posesia drogurilor, a scăpat inclusiv atenției instanței de judecată. Fapt care desigur ridică anumite semne de întrebare referitoare la garanțiile procesuale acordate participanților la proces, or simpla prevedere că în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute, prin *provocare, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii, atâta timp cât acțiunile respective pot trece neobservate de către organele judiciare, nu pot avea nici un efect.

În altă ordine de idei, studiul cauzelor penale privind cazurile de corupție, în special a celor de corupție pasivă, permit să susținem că deseori *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii, nu doar că scapă atenției organelor judiciare, dar poate îmbrăca forma unor acțiuni la limita legalității, aprecierea corespunderii prevederilor procesual penale fiind destul de anevoioasă și deseori contradictorie.

În concluzie, reiterăm că simpla interdicție a acțiunilor de *provocare, facilitare* sau *încurajare* a persoanei la săvârșirea infracțiunii nu este suficientă pentru a exclude utilizarea acestora în „*combaterea*” fenomenului infracțional, iar sancțiunea procesuală de excludere a probelor obținute în rezultatul acestor manopere nu poate fi eficientă atâta timp cât acțiunile respective, după cum am menționat mai sus, de cele mai multe ori sunt, dacă nu la limita legalității, atunci invizibile pentru participanții la procesul penal și de multe ori nesensizate chiar de către persoanele vizate. Din aceste motive, considerăm necesar instituirea unor garanții procesuale suplimentare care ar face imposibilă *provocarea, facilitarea sau încurajarea* persoanei la săvârșirea infracțiunii, pentru facilitarea probatoriului, în special, acestea urmând a fi axate pe respectarea legalității la efectuarea măsurilor speciale de investigații.

Bibliografie:

1. *Codul de procedură penală al RM*: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: MO al RM, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Codul de procedură penală al României. Aprobat prin Legea nr. 135/2010. In: *Monitorul Oficial*. 2010, nr. 486 din 15 iulie [online] [citat 12.08.2020]. Disponibil: <http://portal.just.ro/300/SiteAssets/SitePages/bine/Codul%20de%20Procedur%C4%83%20Penal%C4%83%202010.pdf>
3. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: MOLDPRES, 1994. 48 p.
4. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* din 04 noiembrie 1950. Semnată de către RM la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamen-

- tului RM nr.1298-XIII din 24 iulie 1999 [online] [citată 14.08.2020]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
5. *Decizia Colegiului penal al CSJ RM din 28.09.2016, dosarul nr. 1ra-516/2016* [online] [citată 14.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7304.
  6. *Decizia Colegiului penal al CSJ RM din 12.04.2017, dosarul nr. 1ra-752/2017* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8472
  7. *Decizia Colegiului penal al CSJ RM din 12.09.2017, dosarul nr. 1ra-1115/17* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9429
  8. *Decizia Colegiului penal al CSJ RM din 17.05.2017, dosarul nr. 1ra-864/2017* [online] [citată 18.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8816
  9. *Decizia Colegiului penal al CSJ RM din 27.06.2020, dosarul nr. 1ra-898/2017* [online] [citată 18.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9210
  10. DESPORTES, F., COUSQUER-LAZERGES, L. *Traité de procédure pénale*. Paris: Ed. Economica, 2009. Vol. 1. 2166 p. ISBN 978-2-7178-5600-2
  11. DOLEA, I. *Probele obținute prin violență și provocare. Încălcarea dreptului la tăcere* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: <https://www.bizlaw.md/2016/08/05/probele-obtinite-prin-violenta-si-provocare-incalcarea-dreptului-la-tacere/>
  12. *Hotărârea CtEDO din 5 februarie 2008 în cauza Ramanauskas vs. Lituania, § 55* [online] [citată 14.08.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84935%22%7D>
  13. *Hotărârea Plenului CSJ a RM din 22.12.2014, nr. 11 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248
  14. *Hotărârea Plenului CSJ a RM din 26.12.2011, nr. 2 cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor* [online] [citată 13.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=251
  15. *Încheierea Colegiului penal al CSJ RM din 20.09.2017, dosarul nr. 1ra-1548/17* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9443
  16. Legea privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2012, nr. 113-118, pp. 6-13.
  17. MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București: Ed. C. H. BECK, 2012. 915 p. ISBN 978-973-115-252-3
  18. PETRE, A., TRIF, V. *Constatarea infracțiunilor de corupție*. București: Ed. C. H. BECK, 2016. 198 p. ISBN 606-18-061-32
  19. PRADEL, J. *Droit pénal comparé*. Paris: Dalloz, 2002. 803 p. ISBN 2-247-04110-8
  20. UDROIU, M. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. București: Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2
  21. VALKENEER, C. *La tromperie dans l'administration de la preuve pénale*. Bruxelles: Larcier, 2000. Vol. I. 711 p. ISBN 2-8044-0680-6
  22. VOLONCIU, V. et al. *Noul Cod de procedură penală comentat*. București: Ed. Hamangiu 2015. 1544 p. ISBN 978-606-27-0312-7
  23. ZLATI, G. *Infracțiuni provocate – provocarea din partea statului și Internetul* [online] [citată 16.08.2020]. Disponibil: <http://www.penalmente.eu/2011/06/05/infracțiuni-provocate-provocarea-din-partea-statului-si-internetul/>
  24. ГЕССНЕР, Р., ХЕРЦОГ, У. *За фасадом права: Методы новой тайной полиции*. Москва, 1990. 222 p. ISBN 5-7260-0134-6
  25. ДУБОНОСОВ, Е. С. *Провокация взятки или коммерческого подкупа: Лекция*. Москва: Книжный Мир, 2002. 35 p. ISBN 5-8041-0112-9
  26. КОЛОДКИН, Н. Я умру когда яд дойдёт до сердца. В: *Человек и закон*. 1993, nr. 8, pp. 85-89
  27. НАЗАРОВ, А. *Провокации в оперативно-розыскной деятельности*. Москва: Юрлитинформ, 2010. 150 p. ISBN 978-5-93295-722-6
  28. ШУМИЛОВ, А. Ю. *Юридические основы оперативно-розыскных мероприятий: Учебное пособие*. Москва, 1999. 127 p. ISBN 5-89784-018-0